

4 | Nikdy nebudeme vědět všechno

Na první pohled to vypadá jednoduše. Panovník učiní nějaké rozhodnutí a my ho dnes za něj můžeme chválit, nebo naopak odsuzovat. Sedlák či zeman se někomu vzepře a pro jedny může být rázem obrovský hrdina, pro další jen lump. Jenže jak víme, zda se tak rozhodl z ušlechtilých, nebo naopak nízkých pohnutek. Můžeme motivace, chování

a rozhodování našich předků spravedlivě posuzovat, když většinou netušíme, co za nimi ve skutečnosti všechno vězelo? Co když měl někdo kromě svého přesvědčení třeba i dluhy, podlomené zdraví, zlomyslného souseda, nebo se jen špatně vyspal? Otázek je mnoho a odpovědi se hledají častokrát ještě obtížněji než ta pověstná jehla v kupce sena.

...

Existují zlomové okamžiky českých dějin?

Když sledujete například městské knihy kolem roku 1420, jak šel život, prodávaly se domy, konaly se trhy, žádné přelomy tam nenajdete. Kontinuita života, úřadování či obchodu nemá zlomy. Lidé by to neunesli, protože přemýšleli takto: můj tatík to dělal takhle a já to taky budu dělat takhle. Podobné to bylo s přechodem středověku a raného novověku nebo se stavovským povstáním. Lidi ty velké, zdánlivě zlomové události prakticky nevnímali. Stačí si vzpomenout, jak Masaryk popisuje události Velké říjnové socialistické revoluce v Petrohradě. Bylo tam pár výstřelů, pár znásilněných obránkyň Zimního paláce, ale divadla hrála, tramvaje jezdily. A byla to přitom zásadní událost. Je ovšem naprosto fascinující, že Tomáš Garrigue Masaryk byl u toho. To je až neuvěřitelné! Ale je to nesporná pravda. Byl jsem na Auroře, dotýkal jsem se onoho slavného děla, a říkal jsem si, kolik lidí je asi mohlo vůbec slyšet. Petrohrad je přece ohromné město, nejen svou rozlohou.

Takže nám chybí zachycení toho, co bylo pod povrchem velkých událostí?

Ano, proto mám rád kroniku Vavřince z Březové, který zachytil i řadu drobných věcí, které vám dobu husitství nádherně dokreslují. Když husité dobyli Milevský klášter, jeden z nich sebral hrnec medu. Kdybychom to četli od takových drobností k velkým věcem, naši perspektivu by to hodně pootočilo.

Takže nějaký Jíra přinesl ukradený hrnec medu, máma ho pochválila a už měl, co se pomsty za upálení Mistra Jana týká, splněno.

Je to možné, a mohl pak už klidně sedět doma. I s hrncem medu. A jistě se při tom úžasně ožral, protože v každém klášteře byly značné zásoby vína, což bývala také zajímavá motivace. Zajímavé je, že kláštery tehdy bývaly velice zadlužené a žádaly panovníka, jestli mohou prodat tu či onu monstranci.

Měl dluhy i Karel IV.?

Obrovské. Kolem roku 1370 ztratil soudnost. Jednak měl konečně syny, jednak už nechtěl jako původně, aby byly centrem jeho říše Nové Čechy, což byla oblast okolo Norimberku, ale usmyslel si, že si místo toho koupí Braniborsko. Stálo asi 600 tisíc kop, což bylo několik tun ryzího stříbra. A tam si stavěl Tangermünde (dnes je v Sasku-Anhaltsku), své nové sídlo a centrum. Uvažoval tak, že když si koupí Braniborsko, bude mít další kurfiřtský hlas a větší vliv v říši. Mobilizoval tehdy říšská města, která mu na to půjčila nečekaně velké peníze. A samozřejmě židovské obchodníky a bankéře. Ty sumy pochopitelně nestačil za pět let do své smrti splatit. A další statisíce investoval do volby svého syna římským králem. I velký Karel věděl, že bez dluhů to nejde. Stejně jako jeho otec.

Jan také dlužil?

Kam se podíval. Roku 1346 se odehrála bitva u Kresčaku, kde Jan padl, a bylo třeba jeho ostatky převézt do Lucemburku, kde byl potom pohřben. Jenže Karel na to neměl a musel si půjčit. Opravdu i na to, aby tělo svého otce převezl z Francie do Lucemburska.

Byl Jan Lucemburský zadlužený celý život?

Ano, protože dlužili už jeho předchůdci. Jan Lucemburský přijel v roce 1341 do Sedleckého kláštera, protože

potřeboval peníze. Ale oni na něj vytáhli, že jeho tchán, Václav II., jim dluží peníze. A jeho tchán byl přitom 36 let mrtvý. Aby z Jana vyrazili ty peníze, slíbili mu půjčit, ale až jim splatí staré dluhy. Je to jeden z nejstarších dokladů o české dluhové politice. Přemyslovci patrně jednali tak, že když měli někde takhle bohatý klášter, přijeli, naložili vůz stříbra, a odjeli. Kdyby to vezli v mincích, bylo by to zbytečně těžké. Takový Zikmund Lucemburský s sebou vozil neustále měšec drahokamů. Když přijel do Řezna, přišel k Židovi, na stůl položil pár drahokamů a měl okamžitě hotovost. Nemohl jet na křížovou výpravu a vézt s sebou metráky drahých kovů. Tohle bylo praktičtější. Mimo chodem, takto to dělali i čeští aristokraté, až do Bílé hory. Mohu jmenovat například pány z Pernštejna.

Byl tehdy pohled na Židy negativní?

Byl. Ale ne z náboženských důvodů, ale protože jim všichni dlužili. Největší věřitel Rožmberků byl Mordechaj Maisel. Půjčil jim statisíce a oni mu to spláceli. Jiným ne, ale jemu okamžitě a vždycky. Protože věděli, že by jim příště nepůjčil. Na židovských půjčkách záviseli třeba páni z Hradce i Pernštejnové. Jen u Polyxeny z Lobkovic jsem takový doklad nenašel. Ale od Židů si statisíce půjčovali i Habsburkové.

Včetně panovníků?

Ano. Maisel zemřel roku 1601, Rudolf k němu poslal osobní gardu, aby vyzvedli, co měl na hotovosti. On tam měl 700 tisíc zlatých, což je několik tun ve zlatě. A to všechno si Rudolf zabral, protože to patřilo královské komoře, neboť Židé byli poddaní panovníka.

Panoval tehdy znatelný antisemitismus?

V říši antisemitismus panoval určitě. Německá historiografie vyčítala Karlu IV. třeba pogrom ve Frankfurtu roku 1349, kdy zahynulo několik tisíc Židů. Frankfurt je dodnes